

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 383/2024-32

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duřu a sudcov Ladislava Duditřa (sudca spravodajca) a Rastislava Kařřáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDACTED], zastúpenej WEBBER LEGAL, s.r.o., Duchnovičovo námestie 1, Prešov, proti uzneseniu Okresného súdu Nové Zámky č. k. 4Csp/157/2021-1283 z 5. júna 2024 takto

r o z h o d o l :

- Uznesením Okresného súdu Nové Zámky č. k. 4Csp/157/2021-1283 z 5. júna 2024 **b o l o p o r u š e n é** základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, základné právo na právnu pomoc podľa čl. 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
- Uznesenie Okresného súdu Nové Zámky č. k. 4Csp/157/2021-1283 z 5. júna 2024 **z r u š u j e a v e c v r a c i a** Okresnému súdu Nové Zámky na ďalšie konanie.
- Okresný súd Nové Zámky **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania v sume **856,75 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
- Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a jej argumentácia

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 24. júla 2024, prijatou na ďalšie konanie uznesením č. k. IV. ÚS 383/2024-17 z 27. augusta 2024 domáha vyslovenia porušenia základných práv podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a základného práva na právnu pomoc podľa čl. 47 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv

a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) výkonom rozhodnutia v záhlaví uvedeného všeobecného súdu. Napadnuté uznesenie navrhuje zrušiť, vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie a priznať jej primerané finančné zadost'učinenie, ako aj náhradu trov konania.

2. Z ústavnej s'ťažnosti a jej príloh vyplýva, že okresný súd rozsudkom zo 6. marca 2023 čiastočne vyhovel žalobe s'ťažovateľky o zaplatenie finančného zadost'učinenia 2 016,40 eur, a to vo výške 100 eur. Odvolací súd rozsudkom č. k. 11CoCsp/4/2023-1183 z 18. októbra 2023 (ďalej len „odvolací rozsudok“) potvrdil rozsudok okresného súdu. Advokát s'ťažovateľky toto rozhodnutie prevzal 29. decembra 2023 a 27. marca 2024 podal proti odvolaciemu rozsudku dovolanie spolu s návrhom na odpustenie zmeškania lehoty na podanie dovolania. Advokát s'ťažovateľky odôvodnil návrh tým, že bol v období od 29. februára 2024 do 12. marca 2024 podľa odpisu lekárskeho potvrdenia práceneschopný.

3. Napadnutým uznesením okresný súd zamietol návrh s'ťažovateľky a konštatoval, že lehota na podanie dovolania začala plynúť dňom nasledujúcim po prevzatí odvolacieho rozsudku právny zástupcom s'ťažovateľky. Právny zástupca mal dostatočne dlhý čas na to, aby mohol podať proti odvolaciemu rozsudku dovolanie. Svoj návrh na odpustenie zmeškania lehoty odôvodnil len práceneschopnosťou od 29. februára 2024, ale nepredložil žiadny dôkaz o tom, že od 29. decembra 2023 do 28. februára 2024 by nevykonával prácu práve z dôvodu práceneschopnosti, resp. choroby. Podľa súdu je v prípade kvalifikovaného právneho zastúpenia strany potrebné brať do úvahy rôzne okolnosti počas plynutia lehoty na podanie dovolania a takýto subjekt by mal mať dostatok procesnej ostražitosti na to, aby nezmeškal zákonnú lehotu. Lehota 2 mesiace je dostatočne dlhá na to, aby právne zastúpená strana mala možnosť vypracovať dovolanie a podať ho súdu. Právny zástupca s'ťažovateľky ako jediný dôvod zmeškania lehoty uviedol, že od 29. februára 2024 bol práceneschopný, preto dovolanie nemohol podať včas a podal ho až 27. marca 2024. V tomto prípade nešlo o odvolanie ani iný procesný úkon, kde by s'ťažovateľka mala 15 dní na jeho podanie, nešlo o sudcovskú lehotu. V dôsledku dĺžky lehoty na podanie dovolania súd nepovažoval návrh s'ťažovateľky za dostatočne odôvodnený. S'ťažovateľka bola zastúpená advokátom, ktorý pozná právo, jej zastúpenie v dovolacom konaní je obligátorne dané, advokát je preto povinný postupovať tak, aby pri dostatočnej ostražitosti zachovával lehoty dané zákonom.

4. S'ťažovateľka namieta, že okresný súd napadnuté uznesenie nepodložil žiadnymi rozhodnutiami najvyšších súdnych autorít, odôvodnil ho výlučne podľa vlastnej úvahy, ktorá je arbitrárna, svojvoľná, porušuje základné práva. *De facto* súd dospel k záveru, že advokát mohol podať dovolanie v lehote dvoch mesiacov mínus 1 deň a nie je ospravedliteľný dôvod, ak v posledný deň lehoty na podanie dovolania ochorel, pretože predtým mal dostatok času na podanie dovolania. Ide o protiústavný výklad, súd skracuje lehotu o jeden deň a od advokáta požaduje, aby dokázal predpovedať, kedy konkrétne bude náhle práceneschopný. Súd zamietol návrh s'ťažovateľky z protiústavných dôvodov. S'ťažovateľka poukazuje na uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4Cdo/73/2018 z 21. júna 2018 či Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 21Cdo/2350/2016 zo 7. decembra 2016.

5. Požiadavka, aby advokát s'ťažovateľky preukazoval okresnému súdu svoju práceneschopnosť v čase od doručenia odvolacieho rozsudku do 29. februára 2024, je podľa nej formalistická, svojvoľná, arbitrárna a nekonformná s ústavou. Záver okresného súdu, že v dôsledku dĺžky lehoty na podanie dovolania nepovažoval návrh s'ťažovateľky za dostatočne odôvodnený, je nesprávny.

Súd opomína fakt, že pri dovolaní ide o opravný prostriedok v zásade vyžadujúci náročnejšiu skutkovú aj právnu argumentáciu. Zo strany súdu došlo k nedovolennej tvorbe práva. Sťažovateľka (jej advokát) nemohla využiť zákonnú lehotu z dôvodu objektívnej prekážky, následkom čoho došlo k zmeškaniu lehoty. Obdobnému návrhu advokáta podanému 13. júla 2023 v inom konaní na Okresnom súde Rožňava odôvodnenému rovnakými skutkovými okolnosťami bolo vyhovené. V rovnaký deň 27. marca 2024 advokát sťažovateľky podal obdobný návrh aj v dvoch iných konaniach na Okresnom súde Nitra a Okresnom súde Dunajská Streda (išlo o zmeškanie lehoty na podanie odvolania), ktorý odôvodnil rovnakými skutkovými okolnosťami, pričom bolo povolené odpustenie zmeškania lehoty. Sťažovateľka odkazuje na rozhodnutia ústavného súdu (III. ÚS 269/2022, I. ÚS 566/2023, I. ÚS 101/2019). Poukazuje na princíp právnej istoty, podľa nej je zrejmé, že okresný súd sa svojim arbitrárnym rozhodnutím odklonil od právnych názorov v takej miere, že poprel ich význam. Porušený bol aj princíp *denegatio iustitiae*, súd svoje rozhodnutie riadne neodôvodnil.

II.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

II.1. Vyjadrenie okresného súdu:

6. Predsedníčka okresného súdu odkázala na obsah napadnutého uznesenia. Uviedla, že súdu neprináleží spochybňovať úsudok lekára o dôvodnosti vystavenej práceneschopnosti, jedine ak by tomu nasvedčovali konkrétne okolnosti, ktoré v tomto prípade neboli súdu známe, a preto ak advokát sťažovateľky vystavenou práceneschopnosťou bol vylúčený z úkonu, ktorý mu ešte 29. februára 2024 patril na podanie dovolania, neodpustením lehoty došlo k neprípustnému skráteniu tejto zákonnej lehoty. Okresný súd situáciu nevyhodnotil správne, pričom odklon od rozhodovacej činnosti a stanovísk na obdobnú problematiku náležitým spôsobom neodôvodnil. Z týchto dôvodov predsedníčka uznala námietky sťažovateľky, pričom konečné rozhodnutie o uplatnených nárokoch ponechala na zváženie ústavného súdu.

II.2. Replika sťažovateľky:

7. Sťažovateľka sa stotožňuje s vyjadrením okresného súdu. Skutočnosť, že sa musí na ústavnom súde domáhať nápravy porušovania svojich základných práv, však vedie k tomu, že konanie sa zbytočne predlžuje. Od podania dovolania uplynul viac ako polrok a v prípade zrušenia napadnutého uznesenia bude okresný súd musieť opäť rozhodovať o návrhu sťažovateľky. Tým sa konanie predĺži o čas, o ktorý nikdy nemalo byť predĺžené. Z toho dôvodu trvá na primeranom finančnom zadosťučinení.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

III.1. K porušeniu základných práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru:

8. Vychádzajúc zo svojej konštantnej judikatúry, ústavný súd sa pri meritórnom posudzovaní ústavnej sťažnosti sústredil na posúdenie, či napadnuté uznesenie nie je postihnuté arbitrárnosťou, resp. svojvôľou a či ho možno z ústavného hľadiska považovať za akceptovateľné.

9. Predpokladom prípustnosti ústavnej sťažnosti a následne záveru o porušení základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, resp. práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je také porušenie, ktoré nie je napravitel'né alebo odstránitel'né činnosťou všeobecného súdu pred začatím konania alebo v konaní vo veci samej, resp. ktoré nemožno napraviť procesnými prostriedkami, ktoré sú obsiahnuté v procesných predpisoch (m. m. I. ÚS 148/03, III. ÚS 355/05).

10. V konaní o ústavnej sťažnosti ústavný súd zásadne preskúmava len právoplatné rozhodnutia, a to v tom zmysle, že má ísť o rozhodnutia, ktorými sa konanie právoplatne skončilo (IV. ÚS 254/2011). Ak ústavný súd v doterajšej rozhodovacej činnosti pripustil výnimky z tejto zásady, išlo o prípady, keď ešte pred právoplatným skončením konania vo veci samej bolo ústavnou sťažnosťou napadnuté právoplatné rozhodnutie, ktorým sa skončila iba určitá časť konania alebo ktorým sa riešila iba určitá parciálna procesná otázka. Podmienkou na pripustenie takejto výnimky je aj to, že v konkrétnom prípade musí ísť o rozhodnutie spôsobilé výrazne a už nezvratným (nereparovateľným) spôsobom zasiahnuť do ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou garantovaných základných práv alebo slobôd sťažovateľa, ale zároveň aj to, že námietka ich porušenia sa musí vzťahovať výlučne na dané štádium konania a nebude môcť byť uplatnená neskôr (IV. ÚS 195/2010), prípadne by sa tento negatívny dôsledok musel zároveň vzťahovať na výsledok konania a nebolo by ho možné korigovať v ďalšom procesnom postupe alebo v opravných konaniach (IV. ÚS 322/09). Rovnako môže ísť o prípad, ak procesným rozhodnutím všeobecného súdu došlo k porušeniu ústavnoprocených práv účastníkov konania (napr. III. ÚS 592/2016).

11. Zmeškanie zákonnej lehoty môže pre sporovú stranu vyvolať závažné dôsledky v podobe procesnej preklúzie, t. j. zániku práva vykonať úkon, na ktorého vykonanie bola lehota ustanovená. Pre prípady, keď strana sporu nevykonala procesný úkon včas z ospravedlniteľného dôvodu, zákon umožňuje, aby súd odpustil zmeškanie lehoty, následkom čoho bude oneskorene urobené podanie vecne prejednané. Súd posudzuje dôvod omeškania predovšetkým z pohľadu, či ide o dôvod ospravedlniteľný. Dôkazné bremeno týkajúce sa dôvodu zmeškania lehoty, ako aj včasnosti podania návrhu na odpustenie jej zmeškania zaťažuje žiadateľa. Nie je pritom významné, či prekážka vykonania úkonu existovala počas celého trvania procesnej lehoty alebo len jeho časti. Z pohľadu plynutia lehoty je rozhodujúce, že pre jej zachovanie postačuje vykonať procesný úkon aj v posledný deň lehoty, ktorú mal dotknutý subjekt k dispozícii [§ 121 ods. 5 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“)].

12. Okresný súd napadnuté uznesenie síce zdôvodnil aplikáciou § 122 CSP, jeho interpretáciu však nemožno považovať za ústavne konformnú, pretože nekorešponduje s účelom tejto normy. Ak okresný súd tvrdí, že lehota 2 mesiacov (na podanie dovolania) je „dostatočne dlhá“, nie je zrejmé, prečo nezohľadnil, že práve počas jej plynutia (aj keď v posledný deň) došlo k udalosti na strane advokáta sťažovateľky, ktorá zakladala návrh na odpustenie jej zmeškania. Dĺžka lehoty na vykonanie príslušného procesného úkonu nepatrí medzi kritériá rozhodné pre posudzovanie návrhu na odpustenie zmeškania lehoty podľa § 122 CSP. Okresným súdom použité kritérium tak zjavne vybočuje z rámca ustanoveného zákonom. Okresný súd sa vyhol priamej odpovedi na otázku, či boli naplnené predpoklady, ktoré sám uvádzal v bode 4 napadnutého uznesenia. Právne závery okresného súdu zjavne nie sú premietnutím kritérií vyplývajúcich z relevantnej právnej normy. Odôvodnenie rozhodnutia zohľadňuje kritériá, ktoré nie sú uvedené v právnom predpise.

13. Aj bez ohľadu na sťažovateľkou odkazované rozhodnutia iných všeobecných súdov, ktoré za totožných skutkových okolností návrhu na odpustenie zmeškania lehoty vyhovel, považuje ústavný súd závery okresného súdu za neudržateľné aj z hľadiska princípu právnej istoty, resp. predvídateľnosti súdneho rozhodnutia [II. ÚS 300/2018 (ZNaU 37/2018)]. Sťažovateľka korektne argumentuje rozhodnutiami najvyšších súdov, od ktorých sa okresný súd v napadnutom uznesení bez zdôvodnenia odklonil (prijal opačný záver).

14. V súhrne zistené nedostatky napadnutého uznesenia nie sú len nesprávnym právnym názorom, ale vykazujú znaky extrémneho aplikačného pochybenia dosahujúceho ústavnú intenzitu so zásahom do označených základných práv. Ústavne nekonformné posúdenie návrhu sťažovateľky v otázke danosti ospravedlniteľného dôvodu sa dotýka kvality poskytovanej súdnej ochrany a práva na prístup k súdu. Vzhľadom na uvedené ústavný súd dospel k záveru, že napadnutým uznesením, ktorým súd bez náležitého ústavne konformného zdôvodnenia zamietol návrh sťažovateľky na odpustenie zmeškania lehoty na podanie odvolania, bolo porušené jej základné právo podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny a jej právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ako to je uvedené v bode 1 výroku tohto nálezu.

III.2. K porušeniu základného práva na právnu pomoc podľa čl. 47 ods. 2 ústavy:

15. Právo na právnu pomoc je súčasťou práva na súdnu ochranu, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie. Jeho hlavný význam spočíva podľa judikatúry v tom, že orgány uvedené v čl. 47 ods. 2 ústavy majú zodpovedajúcu povinnosť nebrániť účastníkovi, aby v konaní pred nimi využíval právnu pomoc (III. ÚS 411/2010). V zmysle doktríny rozvíjanej Európskym súdom pre ľudské práva jeho hlavným účelom je, aby právo na súdnu (a inú právnu) ochranu nebolo len „teoretické a iluzórne“, ale bolo „praktické a účinné“ (rozsudok Airey proti Írsku z 9. 10. 1979, sťažnosť č. 6289/73). Výkonom advokátskeho povolania a realizáciou právnych služieb sa napĺňa základné právo fyzických osôb a právnických osôb na právnu pomoc zakotvené v ústave (I. ÚS 274/06).

16. Ústavný súd dospel na základe už uvedeného k záveru, že došlo aj k porušeniu označeného základného práva aj pri zúženom negatívnom nazeraní naň ako na povinnosť nezasahovať. Sťažovateľke bolo totiž v dôsledku prijatého právneho názoru okresného súdu uvedeného v napadnutom uznesení znemožnené, aby jej podľa zákona bola poskytovaná právna pomoc zo strany jej advokáta, a preto ústavný súd aj v tejto časti považoval ústavnú sťažnosť za dôvodnú (bod 1 výroku tohto nálezu).

IV.

Vrátenie vecí, finančné zadost'učinenie a trovy konania

17. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) a b) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal; resp. vrátiť vec na ďalšie konanie.

18. Po závere o porušení označených práv sťažovateľky ústavný súd vyhovel požiadavke na zrušenie napadnutého uznesenia a vrátenie veci na ďalšie konanie okresnému súdu podľa § 133

ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde, ktorý bude viazaný právnym názorom ústavného súdu podľa § 134 zákona o ústavnom súde (bod 2 výroku tohto nálezu).

19. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Ústavný súd dospel vzhľadom na zistený spôsob a následky porušenia práv sťažovateľky k záveru, že nie je dôvodné priznať jej primerané finančné zadosťučinenie v tejto veci a že postačuje zrušenie napadnutého uznesenia a vrátenie veci (bod 4 výroku tohto nálezu).

20. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 856,75 eur.

21. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [ďalej len „vyhláška“ (§ 11 ods. 3 vyhlášky)]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2024 je vo výške 343,25 eur a hodnota režijného paušálu je vo výške 13,73 eur (podľa § 16 ods. 3 vyhlášky). Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2024 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu). Právny zástupca sťažovateľky je subjektom registrovaným pre daň z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“) ako jej platiteľ, preto bola výsledná suma 713,96 eur zvýšená o príslušnú sadzbu DPH. Nepripiznanie odmeny za tretí úkon (vyjadrenie z 3. októbra 2024 k vyjadreniu súdu k ústavnej sťažnosti) ústavný súd odôvodňuje tým, že právny zástupca sťažovateľky v tomto podaní iba zopakoval skutočnosti uvedené okresným súdom, s ktorými sa stotožnil, ktoré doplnil o tvrdenia o predĺžení konania, ktoré mali odôvodniť priznanie finančného zadosťučinenia. Tieto priamo vecne nesúvisia s predmetom konania, nemali vplyv na rozhodnutie ústavného súdu vo veci samej, keďže nebolo rozhodované o existencii zbytočných prietahov.

22. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. októbra 2024

Libor Duľa
predseda senátu